

Megnyitó beszéd Kubinyi Jenő (MHGT r. tag): A Kubinyi család arcképcsarnoka leszármazási táblákkal c. MHGT-felolvasóülésére.

(Magyar Nemzeti Múzeum, Lapidárium, 2024.III.21. Csütörtök, 17:00).

Kedves Vendégeink, Kedves Barátaim!

Szeretettel köszöntöm Önöket a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 2024. márciusi felolvasóülésén! Előadónk Kubinyi Jenő úr, nyugalmazott középiskolai tanár, aki a múlt évben csatlakozott Társaságunkhoz, de máris egyik igen elkötelezett tagunkat tisztelhetjük őbenne, ki egyébiránt tagja társszervezetünknek, a Magyar Történelmi Családok Egyesületének is. Előadása könyvbemutató jellegű, és múlt évben kiadott, terjedelmes és igen érdekes művével megegyező a címe, mégpedig: *A Kubinyi család arcképcsarnoka leszármazási táblákkal*.

Mielőtt átadnám a szót Nagyrabecsült Előadónknak, egy gondolat-csokrot szeretnék Önök elé tárni; egyfelől a Kubinyiakkal, másfelől az általuk képviselt társadalmi csoporttal, annak jelentőségével kapcsolatban. Igyekszem azonban ezt aránylag tömören tenni, ezért beszédemet sok helyen rövidítettem, elhagyva a konkrét példákat – miáltal mondandóm homályosabb, általánosabb, ámde rövidebb lett.

Világos, hogy a magyar nemesség kutatása nemcsak a múltban, hanem a jelenben is fontos történelmi feladat. Többféle megközelítésben és céllal végezhető ez – és a belőle nyerhető következtetések jellege, tanulságai is, bizonyos mértékig nemcsak a megismerhető tényektől, hanem a *kutatói prekoncepciótól* is függenek. Míg a kommunista évtizedekben a nemességet csak fű alatt kutatták, és a rájuk vonatkozó, hivatalos történettudomány által propagált kép meredeken egyoldalú volt, addig a közelmúltban a nemesség vizsgálata új erőre kapott, és így nemesi és főnemesi társadalmi struktúrák, családtörténetek és magánéletek, valamint hivatali életutak rekonstrukciói, nagy számban állnak előttünk. Ennek az érdeklődő szemlélő, feltétlenül örül, és élvezettel, sok tanulsággal olvashatja e munkákat. Ám olvasás közben, rendszeresen, az az érzet ébredhet benne, hogy némely pontokon, a történelmi szemlélet, a ló túlsó oldalára esett át.

A kutatás témaválasztásában a forrásadottságok, valamint a vizsgált hivatalbéli tisztségek jellege hoz egyoldalúságot. A főnemesi levéltárak gazdagsága, valamint az országos főtisztségek betöltésének főnemesség általi kisajátítása, a főrangú és jobb módú nemesség túlsúlyát eredményezi e kutatásokban – ami önmagában nem baj. Azonban, az egyoldalú, kommunista szemlélet visszahatásaként, az imént említett, objektív okokból előtérbe helyezett főnemesség *megítélésében* is olykor egyoldalúan járnak el. Az az érzetünk támad, mintha a főnemesek, tehát voltaképpen a Habsburg-éra uralkodói intézkedéseinek végrehajtói, hatalomtechnikai eszközei, teljességgel pozitív, társadalom-, gazdaság- és lelkeség-építő és -szervező szerepet tölthetnek volna be; és egyes történelmi tetteiket is utólagosan igazolni próbálják (mint amilyen pl. az örökös királyság elfogadása, a szatmári béke tető alá hozása, a Pragmatica Sanctio keresztülvitele, a Kiegyezés és utána következő ultraliberális kurzus kiépítése). A Habsburgok és klientúrájuk eme új fényben láttatása, jelentős történelmi események, sőt folyamatok tárgyalásmódjára is rányomja bélyegét. (...)

Habár tehát az ember örülhet a nemesség újraéledő kutatásának, némi meglepetéssel vesszük észre, azt a fajta történeti öngazolást, miszerint sem Magyarország uralkodói, sem a társadalmi vezető réteg, nem követett el soha jelentős hibát. Miközben pedig a valóságos és súlyos hibák elkövetőit kimosdatni próbálják, alaposabb elemzésekkel megvilágítva tetteiket, a figyelmes olvasó azt veszi észre, hogy voltaképpen csak újabb érveket és szempontokat szolgáltatnak, az utókor elmarasztaló ítéletéhez. Egyes tettek és jelenségek erkölcsi summája ugyanis, az Örök Bíró mértékéhez igazodva, nem változik; mégoly sok hozzávetett adalék ellenére sem! (...)

A török kiűzését követően, a hazai nemesség teljesen átrétegződött, és a kibontakozó kapitalizálódó fejlődés, a nemesi-rendi társadalmi berendezkedés utolsó, sok szempontból már csak névlegesen feudális korszakát hozta el. Sarkosan fogalmazva: ebben az időben már nem az ősiség, az érdem, az egyéni kiválóság számított, és már a nexus sem annyira, mint korábban; hanem mindenekelőtt: a vagyon, a politikai befolyás, és a rang. Könnyen érthető a mai ember számára is ez a nézőpont; elegendő csak a mai szemléletet visszavetíteni, mely minden világi előmenetel és kiválóság alapját a pénzben és hatalomban keresi – a rang, a köztisztviselés pedig már csak afféle játékszer, amihez a hiúság vásárán, vagy a politikai arénában, *kellő összeg lefizetése mellett* hozzájuthat bármelyik hígvelejű bohóc.

Pedig az elmúlt 300 évnek ez az erkölcsötől és emberségtől elrugaskodott, kifecamodott értékrendje, látszólagos *kemény materializmus* ellenére is, merő illúzió! Lássuk ezt a főnemesség példáján! Vagyon? A király akár egy nap alatt eladományozhat vármegyére terjedő uradalmakat, bárkinek. (Főleg, ha előbb *volt kitől elkobozni* azokat!) Nagy úrrá tehet a király bárkit egy perc alatt, egy-két oklevél kibocsátásával. Nem adhat azonban egy talpalatnyi ősi telket, ősi birtokot sem; olyat, amelyhez évszázadok alatt, ősapák hadának vére-verejtéke tapadt. Ezért hát hontalan marad az a nagybirtokos, akit csak az oklevél, a papíros tett azzá. Ugyanígy kreálhat a király egy nap alatt 30 bárót és 21 gróft, de nem kreálhat egy ősnemest sem. Nem adományozhat senkinek kiváló ősokeget, egyetlen egy őst sem – legalábbis józan ész szerint! Végül egy király főtisztviselésre emelhet bárkit, de nem adhat senkinek képességet és jellemet ahhoz, hogy a tisztviselésre méltó is legyen. A maga hatalmánál fogva kiemelhet egyéneket, de azt a megbecsülést, amit korok tisztviselés, századok becsületes helytállása hoz meg egy történelmi névnek, a király nem adományozhatja oda senkinek. Vajon mi marad tehát az olyan főnemességből, amelyen a vagyon, a rang, és a tisztviselés, rosszul szabott ruhaként lötyög? Mi marad az ősapáitól elfajzott nemzedékből, amely kezei közt az örökölt ország, lakatlan házként düledez?

Mindenki maga döntheti el, hogy üres rangnak, vagy ősi származásnak; talmi kincsnek és vagyonnak vagy tisztviselés elődök puritán hajlékának; a méltatlanul bitorolt nagy tisztviselésnek, vagy a kevéssel is hűséggel gazdálkodó gondviselőnek ad-e elsőbbséget!

*„Jer, nyissuk fel szemeinket az érdem
Fényénél, s az igazra találunk.*

---

¹ Német földön volt példa nemes ősoke adományozására, hogy újonnan (vagy nem régen) nemesítetteknek udvar- ill. alapítványképesé tegyenek, ám ez magyar földön nem jött szokásba, mert a magyar ember számára az ilyesmi több mint nevetség: megbotrántoztató!

*Aki magát más szárnyaival felemelteti, álljon
Bár Kárpát tetejére, kicsiny lesz.
Aki hazájával jót tett, s a völgynek ölében
Ül, nagy az ülve is, és nemes ember!”*

– írja Virág Benedek.²

Míg tehát a főnemesség és *bene possessionati* egy része, ha vagyonától és politikai befolyásától megfosztva szemléljük, partra vetett halra emlékeztet; addig van a nemességnek (és persze a főnemességnek is) egy más része, mely mögött olyan múlt áll, és olyan érdemek tömege, amelyen a történelem újabb viharai, már sem emelni, sem süllyeszteni nem tudnak, és így büszkén vallhatják ők is, ami Bethlen Elek jelmondata volt: „*Honesta fama aeternum patrimonium!*” – „*A tisztos hírnév elévülhetetlen örökség!*”³

Ilyen, még a völgy mélyén ülve is hatalmas család a Kubinyi; ily elévülhetetlen tisztesség koszorúja ékesíti nevét századok óta! *Főnemesi rangot sosem viselt* – de ha kapna is, ugyan vállat vonhatnánk: mit számít már az, egy Kubinyinak? Voltak hatalmas birtokaik, vagyonuk – ám el is enyészett belőle sok, időről-időre – azonban őket nem az erszényük, hanem a fejük és szívélelkük tartalma után tanulta meg tisztelni ez a Haza!

Már az Árpádok alatt birtokos urak voltak Liptó vármegyében, és a Felvidék számos családjával jöttek rokonságba. Jagelló Ulászló idejében Kubinyi László, mint literátus ember, kamaragrófként és alkincstárnokként a várbirtokos előkelők közé emelte családját. A XVI–XVII. században számtalan jeles katona került ki közülük. Kubinyi László Thököly rendíthetetlen hűségű vitézésként örököltette meg nevét. A szellemi pályán, mint papok, jogászok, tollforgatók, állandóan jelen voltak. A felvidéki lutheranizmus erős oszlopaként, életüket a vallásüldözés, a török kiűzése után pedig Grassalkovich birtokharácsoló praktikái, egyaránt nehezítették.⁴ A XVIII–XIX. században a tudomány területén két marokra aratta a babért a család. Kubinyi Ágoston,⁵ a Nemzeti Múzeum igazgatója és Kubinyi Miklós⁶ régészek voltak; Kubinyi Ferenc⁷ őslények kutatója, egy másik Ferenc⁸ megint régész, Lajos⁹ gazdasági szakíró, azután művészek és politikusok hosszú sora került ki közülük. Mohácsnál két Kubinyi esett el;¹⁰ Thököly és Rákóczy¹¹ zászlói alatt is küzdöttek, 1848–49-ben pedig olyan

2 Virág Benedek: Csehinek (részlet).

3 Bethlen Elek jelmondata, mely a keresdi Bethlen-kastély kápolnájának ajtószemöldök-felirataként is megjelenik. Lásd: dr. Lukinich Imre: A Bethleni gróf Bethlen-család története. (Athenaeum, Bp., 1927.) gr. Bethlen István előszava a könyv elején (oldalszám nélkül), valamint 15. és 569. oldal.

4 A családnak e rövid jellemzését Nagy Iván Kubinyi-szócikke [Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. 6. kötet. (Ráth Mór, Pest, 1860.) 477–496. oldal], valamint a Kubinyi Ferenc: A felső-kubíni Kubinyi család története (Franklin Társulat, Bp., 1901.) című művében fellelhető egyes adatok alapján írtam.

5 Kubinyi Ágostonról (1799–1873): https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_%C3%81goston

6 Kubinyi Miklósról (1840–1937): https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Mikl%C3%B3s

7 Kubinyi Ferencről (1796–1874): [https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Ferenc_\(paleontol%C3%B3gus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Ferenc_(paleontol%C3%B3gus))

8 Kubinyi Ferencről (1836–1903): [https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Ferenc_\(r%C3%A9g%C3%A9sz\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Ferenc_(r%C3%A9g%C3%A9sz))

9 Kubinyi Lajosról (1821–1880): https://hu.wikipedia.org/wiki/Kubinyi_Lajos

10 Nagy Iván írja, fent idézett műve 489. oldalán, hogy „*Salamon, és Márk (Györgynek fiai) úgy látszik – a mohácsi csatában letek balálukat.*”

11 II. Rákóczy Ferenc fejedelem saját kezűleg mindig „*Rákóczy*” (ill. „*Rákóczy*”) formában (tehát y-nal) írta családnevét, ezért, a történelmi hitelesség kedvéért, én is mindig így írom.

számban vettek részt, hogy csak a Kubinyiakból egy elég ütőképes honvédcsapatot lehetett volna összeállítani.

A Kubinyiak tehát az elmúlt félezer év alatt, vagyis a literátus Kubinyi László kora óta, a magyar szellemi élet elsőrendű szereplőivé lettek. Címerük főalakja, a hegyfalnak rugaszkodó kőszáli kecske is mintha ezt példázná: nincs olyan szellemi magaslat és meredély, mely nekik túl magas, vagy járhatatlan volna, amelyet elérni ne törekednének.

Egy olyan család, mely ilyen múltra tekinthet vissza, ily kiterjedt és nagynevű atyafisággal rendelkezik és ennyit forgott a szellemi téren; amelynek történetét már 1814-ben nyomtatásba adta Kubinyi Péter, nem lehet idegen Társaságunktól sem! Hogy mennyire így van, három kiragadott példával szeretném illusztrálni!

1. Az MHGT működésének első időszakában, négy Kubinyi is tagjaink sorába lépett. Kubinyi Ferenc és ifj. Kubinyi Miklós rendes, míg Kubinyi Hugó és Kubinyi Gyula pártoló tagjaink voltak. (Közülük Ferenc és Miklós, a Kubinyi-család monográfusai voltak.)¹²
2. Amikor 1992-ben a Turul folyóirat újraindult, a kiváló középkorász, Kubinyi András írta hozzá, a nyitó vezércikket.¹³
3. Első elnökünk, br. Radvánszky Béla apai nagyanyja is Kubinyi Borbála volt, tehát alapítónk ereiben voltaképpen három igen neves protestáns és literátus famíliának, a Radvánszkyaknak, Kubinyiaknak és Bárczayaknak a vére egyesült.¹⁴

A keresdi Bethlenek jelmondatának szinte parafrázisa, sőt kiteljesítése Kubinyi Ádám intelme, a XVII. század végéről:

*Ha valamit tisztos munkával elérsz,
a munka véget ér, a tisztesség megmarad;
ellenben, ha örömmel cselekszel aljasságot,
az öröm elmúlik, a szégyen megmarad.*¹⁵

A *tisztességből fakadó maradandóságot* keresték és találták meg a Kubinyiak szellemi műveikben, s erre törekedett Előadónk is, most bemutatandó könyvével. Társaságunk nevében, örömmel és nagy tisztelettel kérem fel Kubinyi Jenő urat, előadása megtartására!

*Benke Tamás (MHGT, pénztárnok), Verőce, 2024.III.20. Szerda, Klaudia.
[Javította és néhány jegyzettel kiegészítette: 2024.III.25. Hétfőn, Irén napján.]*

¹² A TURUL folyóiratban megjelent egykorú taglisták alapján.

¹³ Kubinyi András: A Turul újraindulása elé. In: TURUL, 1951–1992. évi (65. évf.) 1–4. füzet, 1–3. oldal.

¹⁴ Br. Radvánszky Béla (1849–1906) saját kezűleg összeállított ősfája alapján: Herman Ottó Múzeum (Miskolc) – Helytörténeti Dokumentumtár – Radvánszky-hagyaték – 98.1.209.: Radvánszky családfával kapcsolatos feljegyzések.

¹⁵ Kubinyi Ádámnak egy 1698.II.27-én kelt levelében szerepel a következő részlet: „*Si cum labore honesti quidpiam egeris, labor abit, honestum manet; si cum voluptate turpe quidpiam feceris, quod svave est, abit, quod turpe est, manet.*” Idézi: Kubinyi Ferenc: A felső-kubíni Kubinyi család története. (Franklin Társulat, Bp., 1901.) 342. oldal. (A fenti magyar szöveg saját fordításom.)